

Amina Pehlić¹

OSNOVNA AKCENATSKA OBILJEŽJA GOVORA DONJEG KAMIČKA

Sažetak

Cilj ovog rada jeste istražiti osnovna akcenatska obilježja govora Dónjĕg Kãmĩčka, bošnjakćkog sela smještenog u dolini rijeke Sane, između Sanskog Mosta i Ključa; i utvrditi njihov karakter.

Govor Donjeg Kamička pripada zapadnobosanskom (ikavskošćakavskom) dijalektu, odnosno centralnobosanskom poddijalektu ovog dijalekta.

Na osnovu analiziranog može se zaključiti da govor Donjeg Kamička po svojim osnovnim akcenatskim obilježjima pripada novoštokavskim govorima, ali i da ima tragova neprenesenih dugosilaznih akcenata.

Ključne riječi: Donji Kamičak, akcenat, kvantitet, prenošenje akcenta, novoštokavski karakter

UVOD

Govor Donjeg Kamička, bošnjakćkog sela smještenog u dolini rijeke Sane, između Sanskog Mosta i Ključa, pripada zapadnobosanskom (ikavskošćakavskom) dijalektu, odnosno centralnobosanskom poddijalektu ovog dijalekta (Jahić, Halilović, Palić, 2002: 35).

Mještani Kamička (izuzev mještana dva zaseoka) pripadaju jednoj od tri porodične loze: Šaćerovića, Šećerovića i Islamovića, a svi se prezivaju Hasanbegović. Stoga i svi informatori nose prezime Hasanbegović.

Po svojim akcenatskim obilježjima govori centralnobosanskog poddijalekta pokazuju novoštokavske tendencije: „nestalo je metatonijskog akuta; silazni akcenti su, skoro, nepoznati na unutarnjim i krajnjem slogu višesložnih reči;

---

¹ Asistent, Islamski pedagoški fakultet u Zenici, amina.pehlic@gmail.com

akcenti pojedinih tipova reči imaju dosta bliskosti sa Vuk-Daničićevim akcentima (...). Dužine se dosta dobro čuvaju u postakcenatskoj poziciji.“ (Peco, 1980:114)²

Akcentne osobine govora Donjeg Kamička nisu, dosad, dijalektološki istraživane³, stoga je cilj ovog rada istražiti osnovna akcentna obilježja govora Donjeg Kamička i utvrditi njihov karakter.

Istraživanje govora Donjeg Kamička obavljeno je 2002. i 2005. godine. Pri prikupljanju građe korišten je diktafon, zapisivanje u svesku, dirigirani i poludirigirani razgovor. Prikupljeni materijal kasnije je provjeravan.

Građa je uzimana od više informatora, a neki od njih su:

- Jùsuf Hasanbégović (1928. godište, penzioner),
- Šëmsa Hasanbégović (1932. godište, domaćica),
- Fadila Hasanbégović (1933. godište, domaćica),
- Núra Hasanbégović (1933. godište, domaćica),
- Šéfko Hasanbégović (1934. godište, penzioner),
- Abdùlah Hasanbégović (1934. godište, penzioner),
- Zikrija Hasanbégović (1939. godište, penzioner),
- Núra Hasanbégović (1953. godište, domaćica),
- Hasëma Hasanbégović (1959. godište, zaposlena),
- Èmir Hasanbégović (1966. godište, zaposlen),
- Páša Hasanbégović (1970. godište, domaćica).

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Istraživanje i analiza akcentnih osobina govora Donjeg Kamička ukazuju na sljedeće:

1. Ovaj govor poznaje četiri novoštokavska akcenta: kratkosilazni (*ǎ*), kratkouzlazni (*ǎ*), dugosilazni (*ǎ̄*) i dugouzlazni (*ǎ̇*); kao i kvantitet tj. postakcenatsku dužinu, odnosno kratkoću (*˘*, *˘̇*);
2. Metatonijski akut (*˘̇*) nije obilježje ovog govora, premda nisu nepoznati primjeri tipa *mórāmo* (<*mōrāmo*), dok A. Peco navodi nekoliko potvrda za metatonijski akut u zapadnobosanskom poddijalektu (Peco, 1982:29-30);

---

² Dragoljub Petrović slično navodi za govor četiri muslimanska sela zapadne Bosne, u čijoj se blizini nalazi i Donji Kamičak (Petrović, 1970:336).

³ Opisan je konsonantizam govora Donjeg Kamička (Pehlić, 2006:54–72).

3. Distribucija akcenta je, može se reći, standardna, tj. akcenti silazne prirode stoje na prvom slogu višesložnih riječi, odnosno na jedinom slogu jednosložnih riječi, dok akcenti uzlazne prirode mogu stajati na bilo kojem slogu višesložnih riječi, osim na posljednjem.
4. Odstupanja od ovakve distribucije javljaju se u primjerima koji su poznati i drugim narodnim govorima (Baotić, 1983:111–112; Halilović, 1990:300–301; Valjevac, 2002:45–46; Jahić, 2002:181), tj.:
  - u riječima stranog porijekla: *paradàjz, komadànt*;
  - domaćim složenicama: *zemljorâdnik, samopòsluga, blagovrèmeno*;
  - u Gmn. imenica m. i s. roda sa nepostojanim *a*: *muškârâcâ, komârâcâ, žumânjâkâ*;
5. Imenice m. r. tipa *sin, drug* u Gmn. i DLImn. pored običnijeg akcenta: *drùgōvâ, sìnōvâ, drùgovima, sìnovima* imaju i akcenat: *drugóvâ, sinóvâ, drugòvima, sinòvima*: nije tâj brât ìmō *sinóvâ*, sâmo n'îha dvî; kâžē *sinòvima*;
6. Demonstrativne zamjenice *ovaj, onaj* imaju kratkouzlazni akcenat: *òvâj, ònâj*: od *òvê* dvòjcê dâl je bîō *òvâj* kòjî; Nájlu *òvomê* dõli, u Bfkiće; bàškō tî što s *òvâ* dvâ ròdla; eno dõšō *ònâj* mòmak; *ònê* cìpale smřzle; u *ònō* vréme; hòće *ònâj* čòjek da mî plâtîmo;
7. Glagoli tipa *doći, poći* u infinitivu imaju dugouzlazni akcenat (*dóci, pócí*): sâmo glédîm kâ će ko *dóci* pa rêci da i je poubíjalo; ko jâ mîslîm da će on *dóci* túd¹ u hàrem; kâ ćete vî *dóci* – mada se čuje i dugosilazni (*dôci, pôci*), ali mnogo rjeđe: hoće l *dôci*;
8. Glagoli tipa *trêsti, râsti* u infinitivu imaju dugouzlazni akcenat *trésti, rásti*: išli *trésti* šljîve – i, mnogo rjeđe, dugosilazni: pòjdê *râsti*;
9. U infinitivu glagola tipa *peći, reći* prisutan je kratkouzlazni akcenat: *pèci, rèci*: sâmo glédîm kâ će ko *dóci* pa *rèci* da i je poubíjalo; hòcê *pèci* rîbu;
10. U prvom i drugom licu množine prezenta glagola tipa *čitati, željeti* sreće se kratkouzlazni akcenat na inicijalnom slogu: *čitâmo, želîmo*: pa dobro *čitâte*;
11. U GDALjd. lične zamjenice *ja, ti, on* i povratna zamjenica *sebe* imaju kratkosilazni akcenat: *mèni, mène, tèbi, tèbe, sèbi, sèbe*: i kâžē on *mèni*; kâko je *tèbi* tâmo; nâpravî *sèbi*

- gn'izdo na dřvetu; lija dōjde pa *mēne* strāši; da b tō *mēni* n'ēšto rēklo;
12. Odrični oblik glagola *imati* zna za dugouzlazni i dugosilazni akcenat: pošto *némā* još svijū kûcā; sād *nějāmo* pūno žemāta; *némā* neg ònōm žā^ogōm rûčno, *némā* motórkē; sāmo sād òn *némā* cřnē bērētkē; a *némā* cřnī cvíkī; *némā* štā se nē rādī; *nějā* neg dvōjcu;
  13. Izvršeno je duljenje vokala pred sonantom: n'ēga zabōlla glāva u vōjscī; mnōgo se *pāntī*; pričala *Rāždōvca*; dōbla i *pēmziju*; naše *ōvce*; iz *kāntē*; *čōrbu*; *tōrbu* ūprtjō; *bōrci*; òtišō dōl' *Nājlu*; *prāvīlno*; u *būndi*; *ūtōrkom*; *zīmskū* òdiću; *ponēdīljkom*; *žīvci* – međutim, čuju se i primjeri bez izvršenog duljenja: nīsu *lōvci*, vēn jā sam vās prēvarala; dōci kōjī su spōsobni *mōmci*; *udōvca*;
  14. Prisutno je prenošenje akcenta na proklitiku, staro i novo, mada se javljaju i primjeri sa neprenesenim akcentom:
    - Primjeri za staro prenošenje: dōjdē līsica *pōd drvo*; *nā čōšak* izājde; Emira ònā što bīla ū *Šehōvcī*; òni s^u *sā Grāda*; tāj je Hūse òtišō ū *vōjsku*; bīli smo bōme svē *dō noći*; sāmo jēs iz *Vrpol'a*; porēnēm krāve da nāpojīm *nā vodu*; Bōg znā štā će bīti *sā mnōm*;
    - Primjeri za novo prenošenje: jā ć se sākriti ū *grm*; hājmo mī ū *kruške*; imā dōvōl'no svēgā da nē *falī* ništa; nīje imala ni djēcē nīkāko *sā n'īm*; a Đūla i hōža bīl' īsto *kōd n'ihovē* kûcē blīzu; ūlazli su i ū *kuću*, i, ònāj, i *jā* rēknēm tākō *zā n'ega*; nīkad nīsam mōgla n'ēšto promjētti *nā n'ōjzi*;
    - Primjeri koji potvrđuju nepreneseni akcenat: *kod sīna* i *kod cērē*; mōžda da *i vīšē*; a tākō cjēv *od pūškē*; kāsniijē smo mī òtišli u *Sānskī Mōst*; òcerali ga u *Sūp*;

Prisutno je i prenošenje u obliku (') akcenta.

Naime, kod pokaznih zamjenica za 1, 2. i 3. lice (*òvāj*, *tāj*, *ònāj*) u ovom govoru je običnije, pored oblika sa novim prenošenjem (*òd tōg*, *òd togā*, *pò tū*, *nà tū*, *ù tōj*), prenošenje u obliku (') akcenta, koje se javlja i kad zamjenica nema (^) akcenat, već (').

Primjeri sa ovakvim prenošenjem su: *ú togā*, *ú tomē*, *ú tōj*, *òd togā*, *ná tō*, *ú tō*, *ná nomē* (< na onome), *ná nū* (< na ònū), *zá nū* (< za ònū), *ú nōj* (< u ònōj), *ú vogā* (u òvogā), *pó tē* (po tē): i òn đē se e ròdjō *ú tōj* sōbi; đē mi rēci bolan

kàko je tèbi tàmo, *nà nomē* svjētu; ù togā stàrijēga, a *ú vogā* mùško i žènsko;

U ovakvim se situacijama može čuti, mada rjeđe, i prenošenje u obliku (^) akcenta: *ú vogā* (< u òvogā), *nā nōj* (< na ònōj): *nā nōj* stráni;

Javlja se i prenošenje u obliku (') akcenta na intenzifikator *i: í tāj, í tō*: bòm pròšlō *í tō* pēt minútā; odnosno na riječcu *ne* sa glagola *ìci*: nikad *né jdē* se, niko *né jdē*.

Također, ovakvo se prenošenje na prijedlog može čuti sa enklitičkih oblika zamjenica *me, te i se*: jà kad òn *nà me* zàgalāmī; mètnū jèdnu nōgu *pòdā se*; ali ne često, jer su uz prijedloge običniji puni oblici zamjenica *mène, tèbe i sèbe* (ù *mene, zà mene*).

Imenica *škōla* čuje se sa novim i starim prenošenjem: i òceral¹ nas ù *škōlu*; òcerā tàmo ù *škōlu*; jèdan nāš kòmšija, ìdē òtūd iz *škōlē*, pùstilo ga;

15. Predakcenatska dužina nije obilježje ovog govora (npr. glédīm<glēdīm).

16. Postakcenatska dužina je dobro očuvana u gramatičkim kategorijama u kojima se javlja i u standardnom jeziku, naprimjer:

– u Gmn. imenica sva tri roda: i đřmala *krùšā^okā^o*; sàdā mnōgo imā *žemàtljā* kòjī su odsèl'li; pōšto némā jōš svijū *kûcā*; kàko imā tìjū *problémā*; a sàće osamdesèt *gòdīnā*; a ù mene e bilo stō *mārākā* mòjī;

– u Gjd. imenica ž.r. *e* deklinacije: ne mògu t kázti *tē l'epòtē*; èto nāšōga *hàzijē*; Šéfko òdē kod *tē mòjē bràtišn'ē*; a tàkō cjēv od *pùškē*;

– u Ijd. imenica ž.r.: nēšto mlàtī ònōm *lòpatōm*;

– u određenom obliku pridjeva: *drāgē* mòje òči; kòlkō sam ja ònī *stārī* l'údī, štā jā znām, poznávō; ùzē zá nū *zàdn'ū* nōgu; òd tōg *psìhičkōga*; ònū *šàrenū*;

– u oblicima prezenta: *snèsē* jájā; *izlészū* se tìčići; a òna *plàcē*; jòpē tàkō *pòvìcē*; tī sàmo *smētās*; *dòdēs* túde, *prèsvlācīs* se; *bòlē* me nōge; kad *dòdēs* ú *tē* gòdne, òndā te, òvāj, *òsječās* za svē; gálāmī nà nās;

– u oblicima imperativa: *bàcāj*, tìjo, tìčìce; haj *vìdāj*, pa donēsì da pòjedēmo;

– u oblicima komparativa i superlativa pridjeva i priloga: rēkō òvomē *mlàdēm*; rēko *budalàstijī* sam jā kòjī sam ti

rèkō; ù togā *stàrijēga*; on je òndā jòpē *kàsniĵē* dòšō;
Bôg drāgi znā *nājbol'ē*;

- u obliku gl. priloga sadašnjeg: kad nísam šénla s pāmēti *mìslēci* se kàko će bìti; jâ sam, cèri, šècer dòbila zà njega se *brĳgajūci*; òvāj mi je ùnuk pòginō mākār *bránēci* našu zèmlju i nísu ga cètnici mūčili; kao i u drugim gramatičkim kategorijama.

Ovaj govor može imati i dvije postakcenatske dužine: što *stričevīcā*, što *dāizā*; sādā mnōgo imā zemātĳjā, dok se oblici sa tri dužine ne čuju (kao što su primjeri: *zādātākā*, *smòtūĳjākā*, *pòdātākā* i sl.)

Gubljenje postakcenatske dužine, koje se može javiti, mada rijetko, vjerovatno je posljedica bržeg govora. Zabilježeno je:

- u prezentu: da jâ *ponèsēm*; *vèĳm* jâ; òni ne *plácajū*; nēkā nam se *ùstavī*, nēce da pānē; *iskúpl'ajū* se svī; *nējā* neg dvójcu; i jâ ùstala i *sjèdĳm*; Àĳlāh dàō da jâ tō tàkō vĳdĳm i dā *òsjetĳm*;
- u imperativu: *pògledāj* něšto;
- u oblicima imenica: bíla žīvca kraj *žámijē*; kraj Hájrinē *kūčē*; svākī pò šēs *mētārā*;
- u oblicima zamjenica: *ònū* šérpu; gōr¹ *nāšōj* ònōj kūci;
- u oblicima određenog oblika pridjeva: *drāgī* Àĳlāhu;
- u oblicima komparativa i superlativa pridjeva i priloga: *stariū* imō; jèdan je taj *nājstariū* pòginō; ni kod mòjē cèrē ne b mi bílo *finjē*;

S obzirom na mnogo učestalije iste oblike sa očuvanom dužinom može se reći da je pojava gubljenja postakcenatske dužine u govoru Donjeg Kamička zanemarljiva.

17. Sekundarna dužina, tj. dužina koja nije obilježje standardnog jezika, javlja se u nekim gramatičkim kategorijama, naprimjer:

- gotovo redovno u glagolskom pridjevu radnom m.r.: jer òn bi se i *žènjō*; a jâ sam *vòĳjō* sà n'ima pričat; đe e tāj stariū brāt *bĳjō*; eto kòndā *znào* da će pòginti; pa sād Zika *bĳjō* kòd mene; a nísam i jâ *vĳdjō*; nĳje òn tòlkō *rādĳō* – gdje se javlja i kao posljedica jednačenja i sažimanja vokala: *òtišō* dōĳ¹ Nájlu; ĳslām *zàklō* krāvu; a on vāik sikiricu *nósō*; *krénō* da iznèsēm; *dòšō*, *òšō* s

- vàmi; bràt mu *pòginō* i *pòginō* mu zèt; nèkē lá^once *pòkrō* sa kamijónā; jā kòjī sam ti *rèkō*;
 Rjeđi su oblici bez dužine: tórbu *ùprtjō* i nòsī nam krùha; *bijō* je tāj rāt; da sam *znāō*, ne b se *krjō*;
- u oblicima brojeva od jedanaest do devetnaest, glavnih, rednih i zbirnih, usljed sažimanja grupe *ae > e*: *dvánēstōg* dátuma, a màma mòja kàžē da sam trècēg dátuma ròdena, a ùpisāna kod màtičāra *dvā^onēstōg* dátuma; *pètnēs* dana; ròdla *dvánēstero* djècē;
  - u Njd. prisvojnih pridjeva na sufiksima -ov/-ev, -in: odòzgō lètī Zifko i Éno, òvāj *Délvīn* i *Velídōv*; *Hájriñ Smájo*; *bábīn* i *māmīn*;
  - u Njd. zamjenica *njègōv*, *njézīn*, *njīhōv*;
  - na nastavku za 3.l.mn. aorista: n'èkī čètnīci *naídošē*; bòme òni mène *ùfatišē* i *òčerašē* ù kuću; kad *dójdošē* vójska, čètnīci, *donèsošē* n'ekē, n'ekō naoružán'e;
  - usljed *iji>ī*: a jā ìdēm i gòri kroz ònō *Álīncē*;
  - na pokretnim vokalima nekih zamjenica, kao što su: upitno-odnosne zamjenica *kō* i *štā* (kod zamjenice *štā* samo u G) i zamjenice tvorene od njih; pokazne zamjenice *òvāj* (*òvā*, *òvō*), *tāj* (*tā*, *tō*), *ònāj* (*ònā*, *ònō*); pridjevska zamjenica *sāv* (u GAjd. m. i s. roda i u DILmn. sva tri roda): *dójde* tráž'ti od *kògā* su on' òdnīl' pàre; ma bílo je *svègā* i *svāčegā*; jā nè znām ni *kògā* túčū; štō *štòčegā*, tō je svè pobijèno; sánjām, *òvogā* svōg srèdnjēg sína;
  - u DIL brojeva *dvi* (<dvije), *tri*, *obje*: *dvīmā*, *trīmā*, *obadvīmā*: njīma *dvīmā* dàō kùću;
  - na kraju pojedinih priloga: *òdāvdē*, *prjīē* (u stand. *prjē*), *pòslī* (<poslije), *lānī* (u stand. *lāni*), *prèklānī* (u stand. *prèklāni*), *òndā/òndā* (u stand. *ònda/òndā/ònda*);
  - u govornom lancu kao rezultat neizgovaranja, ili nepotpunog izgovora enklitike: al *nàpravlā* (<napravila je) òna kùću; i *ònā* e (<ona je) tō svè ògla; *bílō* e (<bilo je) tō njèkāko vākō oko dvā sáhata; a *vāljda* (<valjda je) i òn priznō da imā; bōm pròšlō (<prošlo je) i tō pēt minútā; iskuplo *sē* (<se je) sve *štō* (<što je) bílo u sèlu národa túdi; i sl.
18. Zbirni brojevi do devet imaju standardnu akcentuaciju: *dvōje*, *trōje*, *čètvero*, *pètoro*, *šèstero*, *sèdmero*, *òsmoro*;

dok se brojevi *devetero* i *desetoro* čuju u akc. obliku: *devètero, desètoro*;

19. Brojne imenice *dvòjca, tròjca, četvòrca...*; *desétak, dvadesétak... stotínjak*, imaju, kao i u standardnom jeziku, akcenat ispred sufiksa. Međutim, brojne imenice na *-ina* i *-inka* imaju akcenat na pretposljednem slogu: *polovìna, trećìna...*; *čtvrťínka, osmínka...* (u stand. jeziku je *polòvina, trèćina, četvrťínka, òsmínka*);
20. Redni broj *pr̄vī/pr̄vī* čuje se u akc. obliku *pr̄vī*;
21. Pridjevi neodređenog vida imaju akc. sliku pridjeva neodređenog vida, ali, gotovo redovno, u zavisnim padežima imaju nastavke određenog vida: *žèna nādē finōg čòjeka*;
22. Na riječi *naj* u superlativu običan je (") akcenat: *nājmanjīm, nājmlađīm* djètetom; *nājvećī* terorista; među *nājstarīīm* džámijama; koji je, najčešće, jedini akcenat u superlativu;
23. Prilozi tvoreni od pridjeva sa sufiksom *-ski* imaju isti akc. oblik kao i pridjevi, npr. *jùnačkī, ljùdskī*; dok se u standardnom jeziku kod priloga ovog oblika ne javlja dužina na sufiksu: *jùnāčki, ljùdski*;
24. Komparativ i superlativ priloga, koji imaju komparaciju, akcenatski se podudaraju sa istim oblicima pridjeva: *jáčē, nājjačē*.

ZAKLJUČAK

Govor Donjeg Kamička poznaje četiri novoštokavska akcenta: kratkosilazni, kratkouzlazni, dugosilazni i dugouzlazni; kao i kvantitet tj. postakcenatsku dužinu, odnosno kratkoću.

Metatonijski akut nije obilježje ovog govora, premda pojava dugouzlaznog na njegovom mjestu ukazuje na to da mu donedavno nije bio nepoznat.

Distribucija akcenta je standardna, ako se izuzmu primjeri svojstveni i drugim narodnim govorima, tj. riječi stranog porijekla, domaće složenice i sl.

Izvršeno je prenošenje akcenta na proklitiku, staro i novo, iako ne dosljedno.

Izvršeno je duljenje vokala pred sonantom, sa izuzecima.

Predakcenatska dužina nije obilježje ovog govora.

Postakcenatska dužina je dobro očuvana u gramatičkim kategorijama u kojima se javlja i u standardnom jeziku, iako se sreću i primjeri bez postakcenatske dužine, međutim, s obzirom na mnogo učestalije iste oblike sa očuvanom dužinom može se reći da je ova pojava zanemarljiva.

Na osnovu analiziranog može se zaključiti da govor Donjeg Kamička po svojim osnovnim akcenatskim obilježjima, kao i šira govorna zona čiji je sastavni dio, pripada novoštokavskim govorima.

LITERATURA

- Baotić, J. (1983). Ikavskošćakavski govor u okolini Dervente, *Bosanskohercegovački dijalektološki zbornik*, knj. IX, str. 7–209, Sarajevo: Institut za jezik i književnost u Sarajevu.
- Halilović, S. (1990). Govor muslimana Tuholja (okolina Kladnja), *Bosanskohercegovački dijalektološki zbornik*, knj. VI, str. 249–357, Sarajevo: Institut za jezik i književnost u Sarajevu.
- Jahić, Dž. (2002). Ijekavskoštakavski govori istočne Bosne, *Bosanskohercegovački dijalektološki zbornik*, knj. VIII, str. 13–217, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu.
- Jahić, Dž., Halilović, S. & Palić, I. (2000). *Gramatika bosanskoga jezika*, Zenica: Dom štampe.
- Pehlić, A. (2006). Fonetsko-fonološke osobine govora Donjeg Kamička (kod Sanskog Mosta), *Pismo – časopis za jezik i književnost*, knj. IV/1, str. 54–72, Sarajevo, 2006.
- Peco, A. (1971). *Osnovi akcentologije srpskohrvatskog jezika*, Beograd: Naučna knjiga.
- Peco, A. (1980). *Pregled srpskohrvatskih dijalekata*, Beograd: Naučna knjiga.
- Peco, A. (1982). Ikavskošćakavski govori zapadne Bosne (II dio), *Bosanskohercegovački dijalektološki zbornik*, knj. III, str. 7–261, Sarajevo: Institut za jezik i književnost u Sarajevu.
- Petrović, D. (1970). Prilog poznavanju muslimanskih govora zapadne Bosne, *Godišnjak filozofskog fakulteta u Novom Sadu*, knj. XIII/I, str. 335–352, Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Valjevac, N. (2002). Govor u slivu Lašve, *Bosanskohercegovački dijalektološki zbornik*, knj. IX, str. 11–289, Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu.

TEKSTOVI

Kad je sād ovāj rāt bĭjō, mī smo bĭl' óvdi kad je ubĭjō se národ i tākō tō. Kòd nās su óvde bíli Vřpōl'ci, iz sēla Vřpol'e l'údi i žēne i djēca. Bĭl' tākō. Bōm, jēdno jŭtro dójdošē čētnĭci i ovāj nās svĭjŭ pòkupišē, a nĭje ònō bōme bílo ni jŭtro, ven bĭlō e tō n'ĕkāko vākō oko dvā sāhata. Í òčeral' nas ù škōlu. Àh národ plāčē, nēma šta se nē rādĭ. Kad smo m' prēšli vāmo prēko mosta, ā jēdan četnĭcić, kòmšija nāmā òvdalen, òn nās dōčekā, kāžē:

„Vĭ, žēne, hajte dōl' ù škōlu, a vĭ, muškĭ, i mlādĭ i stārĭ, vrāčājte se nāzād kŭcama.“

Núre zāpomāgā, kāžē:

„Nécē djēca mòja òd mene, òn' ěe ĭci sā mnōm.“

Vĕlĭ:

„Nē mere nĭkāko, ven òvaj mórājŭ òni ĭci gōri, tāmō, a ěto zēlenĭ bĕrĕtkĭ òzgō sā Grāda. Mórāmo se bōriti.“

Dōčekā jēdan stārĭjĭ čōjek, vĕlĭ:

„Ma haj bjĕž, pŭstĭ ĭ nĕk idŭ svĭ...“

Bĭli smo bōme svĕ dō noći. Óndā dōjdĕmo kŭci i prĕnoćĭmo i jōpĕt, jōpĕt je nās òčeralo sutradān tākō tāmō ù škōlu ĭ bíli smo cjĕlĭ dān. N'ĕko nĭje ni pōnjō ni jĕsti ni nĭšta, ven nĭšta glādni, glādna djēca, glādno se. Vratli smo se jōpĕ ĭ tāj drŭgĭ dān, al òndā jēdnōč kad dójdošē vójska, čētnĭci, donĕsošē n'ekē, n'ekō naoružán'e. Nēmā štā se nē rādĭ, prĕmecŭ se kŭće, òčerašē se mòmcĭ, l'údi, svĕ òde, òčera tāmō ù škōlu, a nĭje žēnā òčeralo. Sāmo su dōšli i prĕmetnli svĕ kŭće. Ú mene su òčerali sĭna Fájka i čōjka Átifa. Óčerali i tāmō, a jā cĭkājĕm òd òd mukē. Sāmo glĕdĭm kā ěe ko dóci pa rĕci da i je poubĭjalo. Jā sāmō lĕtām, hōdām po àvliji, pòmāžĕm, ùcĭm, nēma šta nē rādĭm. Kād nāĭde tākō jēdan nāš kòmšija, ĭdĕ òtŭd ĭz škōlĕ, pŭstilo ga. Vĕlĭm jā:

„Ah, brāte, jel mōj Fájko tāmō i Átif?“

Vĕlĭ:

„Jĕsu, jĕsu men se čĭnĭ, a nĭsam i jā vĭdjō, al tāmō pòmāžĕ, krĭvĭ se, jā nē znām ni kògā túcŭ, ni štā je, ni kākō je, ni nĭgdĭ nĭšta.“

Bōme, òn òde kŭci. Jā^o pòmāžĕm, sāmō pòmāžĕm, nē znām štā b òd sebe. Kad nāĭde jēdan drŭgĭ ĭz Vřpol'a čōjek. Lĕtĭ òn kō brez dúšē. Jā n'ĕga zòvĕm: „Čĕkāj, brāte, da mi sāmō kāžĕš štā ĭmā tāmō, túcŭ l?“ Ón nē mere nĭkāko ni da stānĕ, al drŭgĭ l'údi kāžŭ da su n'ĕga ùbili, ùbili ga u mřtvĕ hāl'ne...

Hasanbégović Šĕmsa, 1932. godište

Ī, jā ti ga sâ'n'âm, òvogā svôg srèdn'èg sîna. Òn je mēni pòginō i šèhîd... Nājprî sam ja od Allāha vāik îškāla... da ja sâ'n'âm...

„Drāgī Bōže, dāj Ti meni da ja tō vîdîm i da òsjetîm.“

Me š çinî nè b tòlkō ni žalla. Û Kamîçku smo mî óvdi ðè i jèsmo ròdeni i òn ðè se e ròdjō ú tōj sòbi. Jā sam n'èga ròdla kòd kuçè. Kāžè òn mēni, vèlî, dójde na vrāta, i kō jā stòjîm i dŕžîm nèkū kŕpu u rúci... ùza špòret, vèlî, ā jā lîpo znām da òn hòce da rèknè sālām àlèjk, pa çe:

„Ākšam hājrlā!“

Jā pògle'ā, kād tāj mōj mālî Zijād î kad je bîjo malèhan, ko ònō dvānēs gòdînā... i kākō òn tākō dójde i prójde, sjède i mètñū jèdnu nõgu pòdā se, jèdnu òbisîta niz ònū kò krèvet. I jā dójde i kòd n'ega sjède. Nîsmo se mi ni pol'úbli. A jā çu n'èmu:

„Zîka!“

A òn çe:

„Hā!“

„Dè mi rèci bolan kākō je tèbi tàmo, ná nomè svjètu.“

Vèlî:

„Jā, māmā, imām svè..., što gòdîc trèbā, imām i cigārā.“

A jā çu, lîpo vākō rúkōm:

„Ma hājde bjèži, kākve cigāre, štā çe m' cigāre!“

Vèlî:

„Māmā, znāš kad se rèkne da imāš svè..., tî tō nè mer^ç znāti dok tō ne dòžîvîš. Kad dòžîvîš tō, òndā çeš znāti kākō je tō... Jā çu sà'a îci... Nè mōrāš ti mène prätti, jā sà'a çîm ùstanèm i dòjdèm do vrātā jā çu nèstati.“

Dok jā òkrèñū se, dok néjā nîde Zîkè. I jā ùzè..., a tō sam sán'ala ú nõj stārōj kùci... I jā òvdālèn îdèm i gòri kraj māmè i bábè i Āzra stòjî i dŕžî malèhno djéte u nārāmku.

Vèlîm jā:

„Jèste l vî vîdli Zîku?“

„Nîsmo, kākvoĝ Zîku?“

Vèlîm jā, reko:

„Pa sād Zîka bîjō kòd mene i òde i nèstade ga.“

Kād odòzgō lètî Zîfko i Éno, òvāj Délvîn i Velîdòv.

„Vèlè: „Mî vîdli Zîku, mî vîdli Zîku!“

Tākō lètè, kao n'îma se Zîka prekázō, vîdli ga. A jā îdèm i gòri kroz ònō Ālîncè... kraj Hájrinè kùcè, gòr^î nāšōj ònōj kùci. Jā tūdā îdèm... i vāik glédîm tam^o na hàrem, ko jā mîslîm da çe on

dóci túdⁱ u hàrem i kao túdi zàkopān i òn ée ùnīci u hàrem. Nējā bom, vīdīm nēkī čòjek sām^o ko lòpat^u dīžī i nēšto vākō ko onā bíla živca kraj zámijē, sād nējā ònē živcē, neg sām^o onō ée bitⁱ ògrada, i òn ùzō i ònū, òvaj kào tū živcu... nēšto mlātī ònōm lòpatōm... I ú tomē se jā pròbūdī. Jā se probúdla, tō bílo ù Trāvnīku... Kad sam ùstala, cjēli dān jā j smo Zikrija pomágali...

I^umām jā sánōvā tījū rázličitī, što sam svē fine sánove... Vāik sam mīslila na Allāha... i klān'ala i stālno, i jā šta gòdic od Allāha vākō zàželīm da b jā ònō da sán'am, jā to nāmā mògu ùsniti.

„Drāgī Bòže, što b jā vòlla... što b jā imala vòl'u znāti kàko se tō kad se ùmrē, kàko je tō...“

Jā nāmā tū nòc sán'am... znām dòbro kad sam se probúdla, na lédimā lèžīm... Jā pògledā mòja dúša haj, haj i vākō na prózor i nā čošak izājde i òde u nebèsa i viš jā nè vidīm, ā tā dúša, kako iz ústā izlazī, nājnalīčnijē kō cigára, dīm, ònō što se vākō... kò kolutīci i ne b rēkō neg dīm, i tākō tā moja dúša òde, òde i na prózor i vākō ù čošak i òde i òde u nebèsa i viš jā e ne mògu nì vidti, al tākō tō kàko se jā òsječām fīno... Jèsam i na hàžu òsjetla tākō tū l'epòtu... al òvō kò da sam òsjetla jòš ònō, il je đē m je tō bílo pīvō, il štā l' je, tākō tō nēšto pósebno tō bílo m' fīno i ònō, ī òvāj, jā éu ondā, ùstala, nísam jā ništa... Nēšto o tòmē razmīšl'ala, drāgī Àllāhu, reko, kàko meni Àllāh drāgī nāmā dāde da jā tō sán'am i da sam tō vīdla i svē tō òsjetla. I jā drugū nòc īsto o tòmē razmīšl'ala i tākō tō svē nēšto mīslila o tòmē, i drugū nòc īstī sán jā sán'am, īstō, svē, sán'am i tākō svē, kò ij sà'a što sam isprícala... I jā sam se probúdla, tākō tō sán'ala īstō. I jā ùstala i sjédīm, kad Zikrija glédī ù mene. Vèlī:

„Štā je, štò s ùstala, pa glédīš onō?“

Reko:

„Drāgī Zikrija, da tī znāš što sam jā sán'ala jèdnu nòc i evo i drugū, īstō“, reko, òvāj, „īstī sán!““, reko, „Jā sán'am... i od Allāha ĩškāla, da tō òsjetīm i vīdīm i tō, i“, reko, „kako mēni drāgī Àllāh dāo eto nāmā i pīvū nòc i drugū īstī sán sán'am... nāmā m Àllāh dāo da jā tō tākō vīdīm i dā òsjetīm, al ne mògu t kázti tē l'epòtē, kàko je tō fīno, ne mògu t' nīkàko tō opísati kàko sam se jā tō òsjetla kàko e mēni fīno.“

Hasanbégović Núra, 1953. godište

MAIN ACCENT FEATURES OF DONJI KAMIČAK DIALECT

Amina Pehlić, M.A.

Summary

The aim of this paper is to examine the main accent features of Donji Kamičak dialect and to define their character.

The research was done in 2002 and 2005. Dictaphone, notebook, guided and semi-guided conversation were used for collecting data.

Based on the analysis, it can be concluded that the Donji Kamičak dialect, according to its primary accent features, belongs with new-štokavian dialects but with some traces of non-transferred long-falling accents.

Key words: *Donji Kamičak, accent, quantity, accent transfer, new-štokavian character*

الخصوصيات الأساسية للقطعة الأدبية "كلام قرية دونيبي كميتشك"

آمنة بهلبيش

كلية التربية الإسلامية في جامعة زنييتسا

الخلاصة

يهدف هذا البحث إلى دراسة الخصوصيات الصوتية الأساسية لكلام الحجره الدنيا والتعرف على أصلها.

أنجزت هذه الدراسة سنة ٢٠٠٢ و ٢٠٠٥م. واستخدمت الوسائل التالية: مسجل الصوت، التسجيل في الدفتر، والحوار الموجه.

وبعد الدراسة يمكن القول بأن كلام الحجره الدنيا بخصوصياته الصوتية الأساسية ينتمي إلى لهجة شتوكافيتسا الجديدة، وأن فيها بعض الآثار للركائز الصوتية الطويلة.

المصطلحات الأساسية: الحجره الدنيا، الركيزة، المكمية، نقل الركيزة